Lietas arhīva Nr. A42-02083-18/34
ECLI:LV:ADRJJTN:2018:1221.A420208318.8.S

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Jelgavā 2018. gada 21. decembrī

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnese L. Apšeniece,
piedaloties pieteicējam /pers. A/,
atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes Ieslodzījuma vietu pārvaldes pārstāvim /pers. B/,
atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu /pers. A/ pieteikumā par nemantiskā kaitējuma 1 000 *euro* atlīdzinājumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Ieslodzījuma vietu pārvaldes (turpmāk – pārvalde vai atbildētājs) /lēmums/(turpmāk – Lēmums) atzīta par prettiesisku Rīgas Centrālcietuma (turpmāk – cietums) administrācijas rīcība, nenodrošinot pieteicējam /pers. A/ pietiekamu dzīvojamo platību cietuma 3. korpusa kamerā /kamera/ laika posmā no 2016. gada 29. novembra līdz 7. decembrim, uzdots cietuma administrācijai nekavējoties rakstveidā atvainoties pieteicējam par prettiesisko rīcību un atteikts izdot administratīvo aktu par nodarītā morālā, fiziskā un personiskā kaitējuma atlīdzinājumu 1 000 *euro*. Lēmumā norādīti šādi apsvērumi.

[1.1] No 2016. gada 29. novembra līdz 7. decembrim kamerā bija izvietoti četri ieslodzītie, ieskaitot pieteicēju. Kameras kopējā platība ir 15,7 m^2. Sanitārā mezgla izmēri ir 2,3 m^2 (1,48 m x 1,57 m). Kameras platība bez sanitārā mezgla ir 13,4 m^2. Tādējādi no 2016. gada 29. novembra līdz 7. decembrim pieteicējam tika nodrošināta normatīvajiem aktiem neatbilstoša dzīvojamā platība 3,35 m^2.

Pieteicējs nav vērsies cietuma administrācijā ar iesniegumiem par nepietiekamu dzīvojamo platību kamerā. Pieteicējs arī nav vērsies cietuma Medicīnas daļā ar sūdzībām par veselības traucējumiem (muguras traumu) saistībā ar nepietiekamo dzīvojamo platību, kad viņš atradās kamerā.

[1.2] Lai arī pieteicējs norāda, ka cietuma prettiesiskās rīcības dēļ ir guvis muguras traumu un ilgstoši bija jālieto atsāpinoši medikamenti, kaitējuma apmēru viņš nav norādījis un nav pievienojis pierādījumus, kas norāda uz veselībai nodarītā kaitējuma rašanos. Pārvaldes rīcībā nav pierādījumu, kas apliecina traumas gūšanas faktu. Līdz ar to personiskā kaitējuma atlīdzināšanas priekšnosacījumi nav konstatējami.

[1.3] Nenodrošināšana ar pietiekamu dzīvojamo platību ir pieteicēja tiesību aizskārums, līdz ar to viņam ir tiesības prasīt atlīdzinājumu.

Cietuma administrācijas faktiskā rīcība neradīja pieteicējam būtiskas (neatgriezeniskas) sekas. Tā nebija vērsta konkrēti pret pieteicēju ar nolūku viņu pazemot vai noniecināt, vai kaitēt viņa veselībai. Lietā nav pretēju pierādījumu, jo pārapdzīvotības apstākļos atradās arī citas apcietinātās personas. Pārapdzīvotības apstākļos pieteicējs atradās deviņas dienas, kas nav ilgstošs periods.

Saprātīgi un loģiski būtu sagaidīt, ka persona, kurai noteikti apstākļi sagādā ciešanas, par šiem apstākļiem sūdzētos nekavējoties. Taču ar sūdzību par neatbilstošiem apstākļiem kamerā pieteicējs pārvaldē vērsās gandrīz gadu pēc savu tiesību aizskāruma. Minētais nozīmē, ka pieteicējs laikā no 2016. gada 29. novembra līdz 7. decembrim, atrodoties kamerā, kur nebija nodrošināta pietiekama dzīvojamā platība, neizjuta tik lielu diskomfortu, kas viņa dzīves apstākļus padarīja neciešamus. Tātad pieteicējam nodarītais kaitējums nebija smags. Minētais liecina par pieteicēja pasīvo rīcību savu tiesību aizsardzībā. Tas rada tiesisku pamatu samazināt atlīdzinājuma apmēru vai noteikt atlīdzinājumu nemantiskā veidā. Ievērojot minēto, konkrētajā gadījumā pieteicējam nodarītā kaitējuma adekvāts atlīdzinājums ir cietuma administrācijas rakstveida atvainošanās, kas pieteicējam sniegs atbilstīgu gandarījumu, kā arī atturēs cietuma administrāciju no līdzīgu aizskārumu izdarīšanas nākotnē.

[2] Nepiekrītot Lēmumam daļā par noteikto atlīdzinājumu, pieteicējs vērsās Administratīvajā rajona tiesā, pieteikumā norādot, ka viņam ir apnicis ciest un būt pazemotam, cietuma administrācija pārkāpj viņa tiesības. Pieteicēju ievietoja kamerā, kurā platība pieļauj atrasties tikai diviem cilvēkiem, bet atradās četri. Kamera nebija aprīkota ar ventilācijas sistēmu, līdz ar to nebija, ko elpot, logus nevarēja atvērt, jo bija auksts. Pieteicējs tika vests uz dušas telpām, kur bija antisanitāri apstākļi. Piecas reizes pieteicēju aizmirsa pabarot.

[3] Rakstveida paskaidrojumā pārvalde pieteikumu neatzīst, pamatojoties uz Lēmumā minētajiem argumentiem. Papildus norāda turpmāk minēto.

[3.1] Pieteikumā nav norādīti konkrēti apsvērumi, kas nav ņemti vērā Lēmuma pieņemšanā un kas varēja vai ir noveduši pie nepareiza rezultāta šajā lietā.

[3.2] Pieteicējs nav informējis pārvaldi par pieteikumā norādītajiem papildu apstākļiem, līdz ar to Lēmumā tie nav vērtēti. Šobrīd pieteicējam vairs nav tiesību uz tiem atsaukties. Pieteicējs pārsniedz pieteikuma prasījuma robežas.

[4] Tiesas sēdē pieteicējs uzturēja pieteikumu, papildus paskaidroja, ka kamerā nebija ventilācijas, logus, lai arī pietiekama lieluma, nevarēja turēt vaļā ilgāk par pusstundu, jo laukā bija auksts, kamerā esošo personu daudzuma dēļ viņš nejutās komfortabli, bija nomākts, vietas trūkuma un cilvēku klātbūtnes dēļ nebija ērti vingrot.

Atbildētāja pārstāvis tiesas sēdē pieteikumu neatzina un norādīja, ka pārvalde pārkāpumu ir atzinusi, nav strīda par to, ka kamerā nebija nodrošināta mākslīgā ventilācija.

Motīvu daļa

[5] Pārbaudījusi lietā esošos pierādījumus un novērtējusi procesa dalībnieku argumentus, tiesa atzīst, ka pieteikums nav pamatots.

[6] Par cietuma administrācijas prettiesisko rīcību, no 2016. gada 29. novembra līdz 7. decembrim nenodrošinot pietiekamu dzīvojamo platību kamerā, pārvalde pieteicējam ir noteikusi atlīdzinājumu – rakstveida atvainošanos, ko viņš jau ir saņēmis. Taču pieteicēja ieskatā par nodarīto kaitējumu viņam pienākas atlīdzība 1 000 *euro*. Līdz ar to tiesai ir jāizšķir, vai, papildus Lēmumā noteiktajam atlīdzinājumam, kuru pieteicējs jau ir saņēmis, viņam pienākas arī atlīdzinājums naudas izteiksmē.

[7] Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. pants paredz, ka nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Arī Administratīvā procesa likuma 92. pants noteic, ka ikviens ir tiesīgs prasīt atlīdzinājumu par morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar iestādes faktisko rīcību. Savukārt kārtību, kādā tiek atlīdzināti zaudējumi, noteic Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums (turpmāk – Atlīdzināšanas likums), kura mērķis ir nodrošināt privātpersonai Satversmē un Administratīvā procesa likumā noteiktās tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Saskaņā ar Atlīdzināšanas likuma 14. panta pirmo daļu administratīvajā lietā atlīdzinājuma noteikšanai ir jāapsver šādi kritēriji: 1) tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgums; 2) konkrētā aizskāruma smagums; 3) iestādes rīcības tiesiskais un faktiskais pamatojums un motīvi; 4) cietušā rīcība un līdzatbildība; 5) citi konkrētajā gadījumā būtiski apstākļi. Atbilstoši Atlīdzināšanas likuma 14. panta ceturtajai daļai, ja iestāde vai tiesa, izvērtējot konkrētā gadījuma apstākļus, konstatē, ka privātpersonas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizskārums nav smags, personiskā kaitējuma, tai skaitā morālā kaitējuma, patstāvīgs atlīdzinājums var būt iestādes rakstveida atvainošanās.

Lai personai atlīdzinātu morālo kaitējumu, ir jākonstatē būtisks šīs personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums. Proti, ne jebkurš par prettiesisku atzīts administratīvais akts vai faktiskā rīcība rada atlīdzināmu morālo kaitējumu, tiesai ir jāvērtē tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgums un konkrētā aizskāruma smagums (*Augstākās tiesas 2013. gada 21. marta sprieduma lietā Nr. SKA-230/2013 10. punkts*). Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir vienmēr atturējusies konkrēti noteikt, kādam ir jābūt ieslodzījuma vietas platības robežlielumam uz vienu ieslodzīto Konvencijas 3. panta kontekstā, tā vietā vienmēr izvērtējot citus uz konkrēto situāciju attiecināmus apstākļus, kā, piemēram, ieslodzījuma ilgums, ieslodzīto iespēja nodarboties ar sportu ārpus ieslodzījuma telpām, ieslodzīto fiziskā un garīgā veselība u. tml., kuriem ir būtiska nozīme, vērtējot, vai ieslodzījuma apstākļi atbilst Konvencijas 3. panta prasībām. Prezumpcija, ka nepietiekamā platība pati par sevi rada Konvencijas 3. panta pārkāpumu, noteiktos apstākļos var tikt atspēkota, ņemot vērā kopējos ieslodzījuma apstākļus (*Augstākās tiesas 2016. gada 23. septembra sprieduma lietā Nr. SKA-216/2016 8. punkts*). Pārkāpuma ilgums ir viens no nozīmīgākajiem faktoriem, lai konstatētu pārkāpuma smagumu un izlemtu atbilstošo nemantiskā kaitējuma atlīdzinājuma apmēru (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012. gada 10. janvāra sprieduma lietā Ananyev un citi pret Krieviju 172. punkts*).

No minētajām tiesību normām un judikatūras izriet, ka būtisks personas tiesību vai tiesisko interešu aizskārums ir tad, ja ir aizskartas vai ierobežotas personas pamattiesības, ja pārkāpums bijis ilgstošs, ievērojami apgrūtinošs vai ja tas radījis tādus zaudējumus vai kaitējumu, par kuru saprātīgs vērtētājs varētu teikt, ka šādi zaudējumi vai kaitējums nav vienkārši paciešami, ar tiem nevar samierināties un par tiem pienākas kompensācija.

[8] Morālais kaitējums ir subjektīvs jēdziens un, lai to novērtētu, iestādei un tiesai ir maksimāli jācenšas saprast konkrētā cilvēka izjūtas. Morālā kaitējuma atlīdzinājumam ir jāatbilst nodarītajam kaitējumam. Ņemot vērā, ka ciešanu izpausmju smaguma objektīva novērtēšana bieži vien ir neiespējama, likumdevējs ir noteicis, ka morālā kaitējuma atlīdzināšanai nav nepieciešams pierādīt ciešanu apmēru. Šo apmēru tiesa var novērtēt pati pēc saprātīgas vispārējās pieredzes un lietas apstākļiem (*Gredzena I., Mita D., 94. panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Briede J. (Zin. red.) Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 940. lpp.*). Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 96. pantam personai iespēju robežās ir jānorāda tie apstākļi, kas dod pamatu izvērtēt kaitējuma apmēru.

[8.1] No kameras plāna (*lietas pielikuma 2. lapa*) tiesa secina, ka kameras izmēri ir 3,40 m x 4,60 m, attiecīgi kameras kopējā platība ir 15,64 m^2. Sanitārā mezgla izmēri ir 1,48 m x 1,57 m, kas veido 2,32 m^2. Tātad kameras dzīvojamā platība ir 13,32 m^2.

Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 19. panta piektā daļa paredz, ka dzīvojamās platības norma vienam apcietinātajam nevar būt mazāka par četriem kvadrātmetriem.

Ņemot vērā, ka deviņas dienas pieteicējs tika turēts kamerā kopā ar vēl trīs personām, viņam nodrošinātā dzīvojamā platība 3,33 m^2 nebija atbilstoša. Lai arī tiesa Lēmumā konstatē minimālas matemātisku aprēķinu kļūdas, pēc būtības strīds par to, ka cietuma administrācija rīkojusies prettiesiski, lietā nepastāv.

[8.2] Ievērojot administratīvā procesa dalībnieku tiesas sēdē sniegtos paskaidrojumus, lietā nav strīda arī par to, ka kamerā nebija atbilstoša mākslīgā ventilācija. Taču kamerā bija divi uz āru vērsti atverami logi, atveramās daļas augstums 0,35 m un platums 1,32 m (*lietas 97. lapa*), pieteicējs šo faktu apstiprina, norādot, ka dabīgā ventilācija kamerā tika nodrošināta.

Tiesas vērtējumā telpai nav obligāti jāpastāv gan mākslīgajai, gan dabīgajai ventilācijai, jo būtiska ir mērķa sasniegšana – nodrošināt svaiga gaisa apmaiņu, nevis veids, kā to panākt. Līdz ar to, pastāvot pietiekamai dabīgajai ventilācijai, apstāklim, ka mākslīgā ventilācija nedarbojās, nav nekādas nozīmes. Lai arī pieteicējs norāda, ka laika apstākļu dēļ logus pastāvīgi nevarēja turēt atvērtus, taču tiesa šādu nepieciešamību nekonstatē. Ventilācija ir regulējama gaisa apmaiņa telpā ar nolūku radīt vēlamo mikroklimatu, tas ir, izvadīt no telpas piesārņoto gaisu un pievadīt svaigu. Atverot logu un vēdinot telpu, šis mērķis tiek sasniegts. Taču vēdināšanas būtība nav logu turēt atvērtu pastāvīgi, bet gan periodiski – uz laiku, līdz notikusi gaisa apmaiņa. Tā kā pieteicējs norāda, ka logus nevarēja turēt atvērtus ilgāk par pusstundu, tiesas ieskatā kameras izvēdināšanai, ņemot vērā tās platību, šāds laika periods bija pilnībā pietiekams.

[8.3] Pieteicējs norāda, ka, atrodoties kamerā ar trīs personām, viņš jutās nekomfortabli, bija nomākts, bija neērti vingrot. Atbilstoši pieteicēja paskaidrotajam un pārvaldes iesniegtajiem fotoattēliem (*lietas 98. lapa*) kamerā bija izvietotas divas divstāvu gultas. Tas nozīmē, ka faktiski šādā veidā kamerā bija radīts papildu brīvs laukums, jo, trīs kamerā esošajām personām nodrošinot atsevišķas gultas, brīvā platība būtu vēl mazāka. Tādējādi pieteicēja apsvērumi par vietas trūkumu sportiskām aktivitātēm vai neērtības sajūtu no citiem kameras biedriem nav saistāmi ar pārapdzīvotības apstākļiem.

[8.4] Tiesa negūst apstiprinājumu pieteicēja argumentiem par veselībai nodarīto kaitējumu strīda periodā, jo pierādījumu šādiem faktiem pieteicēja rīcībā nav. Nevēršoties pie ārsta pēc medicīniskās palīdzības, pieteicējam bija jāņem vērā, ka vēlāk viņš nevarēs šādu apstākļu pastāvēšanu ticami pamatot. Turklāt šāda pieteicēja rīcība tiesas vērtējumā liecina par to, ka veselībai radītais kaitējums bija nenozīmīgs arī paša pieteicēja uzskatā.

[8.5] Tiesa uzskata, ka pareizai kaitējuma atlīdzinājuma apmēra noteikšanai nozīmīga ir arī pieteicēja paša attieksme un rīcība pārkāpuma laikā un pēc tā. Lietā nav konstatējams, ka pieteicējs strīda periodā būtu mutiski vai rakstveidā vērsies pie cietuma darbiniekiem ar iebildumiem par pārapdzīvotību kamerā un diskomfortu, ko viņš tā dēļ izjūt (*lietas 58.–59. lapa*). Ja apstākļi kamerā būtu pieteicējam sagādājuši būtiskas ciešanas, viņš šādas sūdzības noteikti būtu izteicis. Savukārt cietuma administrācijas rīcības apstrīdēšanas iesniegumu (*lietas 54. lapa*) pieteicējs pārvaldē iesniedza vairāk kā gadu pēc notikuma. Šādu ilgstošu neziņošanu par pārkāpumu tiesa var izskaidrot vien ar to, ka pārkāpums paša pieteicēja vērtējumā nebija vērā ņemams. Šāds pieteicēja viedoklis caurstrāvo arī viņa pieteikumu, pieminot citus pārkāpumus, kurus pieļāvuši ieslodzījuma vietu darbinieki, bet par

kuriem pieteicējs savu tiesību aizsardzības procedūru nav iniciējis.

[9] Atbilstoši Atlīdzināšanas likuma 14. panta ceturtajai daļai, ja iestāde vai tiesa, izvērtējot konkrētā gadījuma apstākļus, konstatē, ka privātpersonas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizskārums nav smags, morālā kaitējuma patstāvīgs atlīdzinājums var būt iestādes rakstveida atvainošanās.

Morālo kaitējumu nosaka atbilstoši aizskarto tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgumam un konkrētā aizskāruma smagumam, ņemot vērā iestādes rīcības tiesisko un faktisko pamatojumu un motīvus (*Augstākās tiesas 2008. gada 28. februāra sprieduma lietā Nr. SKA-45/2008 9. punkts*). Pārkāpuma konstatācija var būt taisnīga atlīdzība pret jebkuru morālu kaitējumu, ko cietis pieteicējs (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002. gada 28. novembra sprieduma lietā Lavents pret Latviju 151. punkts*). Atbilstīgākais atlīdzinājuma veids, ar kuru atlīdzina morālo kaitējumu, kas nav smags, ir atvainošanās (*Augstākās tiesas prakses apkopojuma "Morālā kaitējuma atlīdzināšana administratīvajās lietās", Rīga, 2011. gads, 109. punkts*).

Lai arī pieteicējs tika turēts kamerā, kuras platība uz vienu personu bija par 0,67 m^2 mazāka par pieļaujamo robežlielumu, jāņem vērā, ka pārapdzīvotības apstākļi ilga īsu laika periodu – deviņas dienas. Tiesa nekonstatēja citus papildu apstākļus, kuru dēļ negatīvā ietekme varēja būt pastiprināta. Līdz ar to tiesa atzīst, ka pārapdzīvotība kamerā šādos apstākļos īslaicīgās norises dēļ nesasniedz tādu smaguma pakāpi, lai morālā kaitējuma atlīdzinājumu noteiktu naudā. Pārvaldes noteiktā rakstveida atvainošanās pieteicējam šajā lietā konstatētajos apstākļos ir atbilstīgs kaitējuma atlīdzinājuma veids.

[10] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 126. panta ceturto daļu, ja pieteicējs no valsts nodevas samaksas ar tiesas lēmumu bijis pilnīgi atbrīvots, pieteikuma noraidīšanas gadījumā pieteicējam ir pienākums atmaksāt valstij valsts nodevu pilnā apmērā triju mēnešu laikā pēc sprieduma stāšanās spēkā. Ja pieteicējs triju mēnešu laikā neiesniedz tiesai valsts nodevas apmaksu apliecinošu dokumentu, tiesa sprieduma norakstu nosūta tiesu izpildītājam izpildei.

Tā kā pieteicējs bija atbrīvots no valsts nodevas samaksas un pieteikums tiek noraidīts, viņam ir pienākums atmaksāt valstij valsts nodevu 30 *euro*.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126. panta ceturto daļu, 246.–251., 289.–291. pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

pilnībā noraidīt /pers. A/ pieteikumu par nemantiskā kaitējuma 1 000 *euro* atlīdzinājumu.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no tā sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu namā.

Tiesnese L. Apšeniece